

organization of practical work, the interaction of teachers and students are applied. The program of formation of the legal competence of the future manager at agrarian universities has been developed. The step-by-step implementation of the molding experiment for determining the levels of component generation of the legal competence of the future manager at agrarian universities is disclosed. The process of experimental work on determination of levels of formation of motivational-value, cognitive-communicative and practical-activity components is highlighted. Result: the forming stage of the experiment showed a high level of legal competence of students of the

agrarian university for the motivational-value, cognitive-communicative, practical-activity components in the experimental and medium - in the control groups. The statistical reliability of the obtained results is proved.

Keywords: legal competence; future managers; agrarian university; components of legal competence; program of formation of legal competence.

Одержано редакцією 12.06.2018
Прийнято до публікації 19.06.2018

DOI 10.31651/2524-2660-2018-14-87-92
ORCID 0000-0001-8387-267X

ФЕДЯЄВА Марія Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Херсонський державний університет
e-mail: Larienemf@gmail.com

УДК 378.4

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано стан та завдання щодо формування управлінської діяльності у майбутніх економістів. Розкрито особливості успішності реалізації магістерських програм за спеціальностями: управління та адміністрування, менеджмент та адміністрування.

Доведено, що ступінь успішності залежить від багатьох чинників, як один із провідних – визначено ефективне науково-методичне забезпечення організації освітнього процесу на економічних факультетах. Обґрунтовано ключові компетентності майбутніх управлінців: концептуальне мислення, дієвість та результативність; стійкість та емоційна зрілість; зосередженість на майбутньому; уміння формувати корпоративну культуру; уміння приймати рішення; упровадження змін та інновацій у роботу організації; розробка стратегій та планування; управління економічним процесом у контексті поточних економічних реформ; уміння використовувати методи мотивації персоналу; управління підприємством, відділом, організацією у контексті парадигми лідерства.

У дослідженні визначено найбільш значущі шляхи формування викладачами управлінської діяльності в процесі професійної підготовки студентів: постійна робота над змістом освіти – відповідність його світовому та європейському рівню; оволодіння студентами базовими компетентностями в сфері управління, сучасне науково-методичне забезпечення освітнього процесу на економічних факультетах; поєднання теоретичного, практичного і наукового блоку підготовки управлінських кадрів.

Ключові слова: управлінська діяльність; компетентність; науково-методичне забезпечення; управління підприємством; освітній процес.

Постановка проблеми. Соціально-історичні та політичні обставини самим активним чином впливають на реформу-

вання вітчизняної системи освіти [1], на підготовку фахівців різних галузей виробництва, освіти, культури тощо. Перед сучасними закладами освіти постають нові соціально-професійні запити щодо підготовки керівних кадрів, які володіють необхідними вміннями й навичками управлінської діяльності. Одним із завдань вищої освіти в нашій країні є підготовка конкурентоспроможних фахівців – керівників світового рівня, які здатні забезпечити результативну управлінську діяльність, очолюваних ними підприємств, корпорацій, холдингів та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки студентів до управлінської діяльності не є зовсім новою для вітчизняної науки. В цьому науковому полі проводилися дослідження, які розглядали систему підготовки управлінських кадрів як у вітчизняних закладах освіти (А. Карамушка, В. Олійник, А. Даниленко, А. Калініна та ін.), так і зарубіжних, зокрема у Великій Британії, Канаді та США (О. Ельбрехт, С. Бурдіно, В. Ткаченко) [2; 3].

Мета статті – встановити основні складові (системи) науково-методичного забезпечення підготовки майбутніх менеджерів до управлінської діяльності визначивши підсистеми такої системи, педагогічні умови її реалізації, а також розкрити сучасні технології навчання через форми, прийоми, методи і засоби впро-

вадження в освітній процес вищих закладів освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз навчальних планів з основ менеджменту і адміністрування дає підстави стверджувати, що підготувати майбутніх економістів до управлінської діяльності у контексті сучасних вимог до їх професійної кваліфікаційної характеристики можливо в процесі вивчення, як окремих тем курсів: «Державне регулювання економіки», «Підприємництво зовнішньо-економічної діяльності», «Психологія управління», так і при безпосередньому вивченні навчальних дисциплін: «Менеджмент та адміністрування», «Стратегічне управління», «Креативне управління», «Управлінські рішення» та ін.

Вивчення стану роботи вищих навчальних закладів з питань підготовки майбутніх менеджерів до управлінської діяльності свідчить про широкий спектр форм, методів і засобів такої освітньої роботи: лекційні, семінарські і лабораторні заняття; вивчення досвіду роботи окремих підприємств, установ, організацій; участь в студентській науково-дослідній роботі (проведення конференцій, дискусій, робота проблемних груп, виконання курсових і магістерських робіт та ін.), проходження виробничої практики, тощо.

Така системна спланована робота сприяє ґрунтовному засвоєнню студентами основ управлінської діяльності і їх подальшого використання у практичній діяльності за професійним спрямуванням. Таким чином ми виділяємо три підсистеми у системі підготовки майбутніх менеджерів до управлінської діяльності: теоретичний, практичний і науково-дослідницький, що має своє відповідне науково-методичне забезпечення.

Успішність такої роботи, в цілому, залежить від багатьох чинників, зокрема від самої організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі. Одним із прикладів є, власне, ефективна управлінська діяльність кафедр та викладачів, починаючи з планування яке в свою чергу має бути поетапним, із конкретними формами роботи і являти собою програму на весь період навчання: з чітким визначенням на якому курсі в процесі

викладання яких тем буде засвоєно студентами той чи той матеріал, проведено те чи те практичне заняття; виконане те чи інше наукове дослідження.

Таким чином, студенти засвоюють теоретичні основи управлінської діяльності в процесі інтерактивних форм навчання, (з самим широким використанням сучасних освітніх технологій) відтворюють, аналізують, уточнюють теоретичні засади в процесі різних форм роботи, а потім перевіряють їх на практиці безпосередньо під час стажування на підприємствах, установах, організаціях області.

До теоретичного блоку ми відносимо питання розгляду історії виникнення, розвитку і становлення системи управлінської діяльності у світовому соціально-економічному просторі; вивчення праць вчених різних наукових галузей з цих проблем; сучасні вимоги до управлінської діяльності, як провідної умови успішної професійної роботи тощо.

Студенти – майбутні менеджери мають перш за все чітко засвоїти, що скільки існує людство, стільки існує й управління. Людина, перебуваючи в суспільстві, не може бути вільною від управлінського впливу держави; колективу, в якому працює; безпосередніх керівників. Перші спроби власне наукового підходу до управління виробничим процесом були започатковані в Англії вже у перші десятиріччя 19 ст., в період виникнення великих підприємств. На початкових стадіях кооперації праці загальне керівництво здійснював найбільш досвідчений і вмілий працівник, який поєднував і свої виробничі обов'язки, і управлінські. Разом із зростанням обсягів виробництва та ускладненням виробничих обов'язків управління виділяється в окрему функцію. Уже в першій половині 19 ст. головною особою в організації виробництва стає управляючий – професійний керівник, який займається комплексом питань: організаційних, економічних, технологічних, соціальних та ін., без вирішення яких неможливе розширення виробництва.

Процес формування управління як науки, як галузі самостійних досліджень був викликаний необхідністю застосування найбільш ефективних методів

управління в процесі організації виробництва, конкурентною боротьбою «за місце під сонцем» на світовому ринку, потребами великого бізнесу, розподілом функцій, відповідальності та повноважень у державному механізмі.

Управління – це сукупність скоординованих заходів, спрямованих на досягнення поставленої в рамках організації певної мети [4, с. 263].

Управління може здійснюватись лише за умови, коли існує реально діюча система, котра вирішує задачі управління і є формою реалізації управлінських взаємозв'язків. За таких умов управління набуває конкретного змісту, конкретних форм прояву та практичної реалізації. В реальній дійсності управлінська діяльність – це функціонування системи управління.

Розвиток управління є частиною загального поступального руху суспільства. Тому незалежно від того, яку роль відводять управлінню в тих чи інших соціально-економічних умовах, його зміни завжди визначаються загальним розвитком суспільства. І хоча розвиток управління є об'єктивно зумовленим процесом, він здійснюється переважно шляхом свідомих та цілеспрямованих перетворень в системі управління [5]

Управління є предметом вивчення багатьох наук: менеджменту, економіки, соціології, юриспруденції, психології. У широкому розумінні поняття «управління» визначають як елемент, функцію організованих, різних за природою систем (біологічних, соціальних, технічних), що забезпечують збереження їх відповідної структури, підтримують режим діяльності та реалізацію їх програм [5, с. 58–59].

Теоретичне осмислення сутності управління, наукове пізнання його специфіки, структури, функціональної взаємодії з суспільством стало предметом дослідження лише наприкінці ХХ – на початку ХХ століття. Зі студентами ми розглядаємо еволюцію різних концептуальних підходів до управління які визначаються такими характерними тенденціями: посиленням міжнародного характеру управління, виявленням в ньому спільного та специфічного, встановленням закономірних форм і загальних методів управління; підвищення уваги до техно-

логічної культури, психологізації і гуманізації управління, використання комп'ютерних технологій, системний підхід до розгляду предмету управління.

У науковій теорії і практиці існують різні підходи до трактування поняття «управлінська діяльність» та визначення його сутності. Як показало вивчення, положення, обґрунтовані вітчизняними та зарубіжними вченими, можна розділити на ті, в яких розглядається поняття «управлінська діяльність» на основі його аналізу як процесу і як результату. З позицій процесу, «управлінська діяльність» розглядається як такий стан, що задовольняє потреби людини, а також відповідає інтересам суспільства і держави. «Управлінська діяльність» як результат функціонування підприємства, установи, закладу вказує на відповідність рівня підготовки керівника згідно діючим вимогам та нормативному законодавству і охоплює всі напрями його діяльності: результати, рівень професійної підготовки колективу та менеджера, здатність адміністрації забезпечувати відповідні умови для їх функціонування й розвитку [6].

Дослідження показало, що управлінська діяльність повною мірою залежить від визначення цілей та прогнозування очікуваних результатів, а головною метою управлінської діяльності керівника слід вважати досягнення ним такого рівня професійної компетентності, який би відповідав особистісному потенціалу і тим самим створював би фундаментальну основу для досконалого управління і власного розвитку. Така характеристика визначає в повній мірі зміст, як теоретичної так і практичної підготовки магістрів – майбутніх менеджерів соціально-економічної сфери.

Поняття «управлінська діяльність» невід'ємно пов'язане з поняттям «розвиток», оскільки останній феномен є незворотнім, закономірним і цілеспрямованим процесом змін управління. Обидва поняття мають спільне джерело, обумовлене основними законами діалектики: прогресом матеріальної і духовної культури на основі протиріч між традиціями та новаціями, інтенсивним і бурхливим розвитком окремих галузей наукового і практичного знання. Усе це свідчить про

динамічний і мінливий характер категорії «управлінська діяльність» до якої і готуються майбутні економісти в системі професійної освіти.

Таким чином, необхідно зазначити, що управлінська діяльність це сукупність напрацьованих історичним досвідом, науковим пізнанням і талантом людей навичок, умінь, способів, засобів, доцільних вчинків і дій людини в сфері управління [5, с. 87–126].

Управлінська діяльність відзначається інтелектуальним характером, що виражається в її спрямованості на вироблення, прийняття й практичну реалізацію управлінських рішень, покликаних змінювати в бажаному напрямку стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку й діяльність людей [7]. Управлінська діяльність є інформаційною, завжди виступає колективістською.

У процесі професійної підготовки студенти засвоюють теоретичні напрацьовані в цій важливій сфері майбутньої управлінської діяльності, зокрема, переконуються в тому, що одним із продуктивних підходів до визначення феномену «управлінська діяльність» є процесуальний підхід, основи якого закладені французьким вченим А. Файолем. Згідно з цим підходом, управління слід, на наш погляд, розглядати як процес, або серію безперервних взаємопов'язаних дій, які забезпечують успіх функціонування та розвитку певної організації (підприємства, установи, фірми, школи, творчого союзу тощо). Сукупність цих дій, які називаються управлінськими функціями, і складає сутність процесу управління [8].

За А. Файолем, існує п'ять вихідних управлінських функцій: планувати, організовувати, розпоряджатися, контролювати і координувати. Інші автори дають свій перелік управлінських функцій, які виділяються за різноманітними критеріями. Найчастіше серед управлінських функцій виділяються такі: планування, керівництво, організація, координація, контроль, прийняття рішень, підбір персоналу, розв'язання фінансових питань, об'єднання людей, мотивація, оцінка, комунікація, представництво, ведення переговорів, укладання договорів тощо. Така велика кількість

управлінських функцій свідчить про складність процесу управління і про необхідність спеціальної підготовки до нього людей, які його здійснюють (керівників, менеджерів) ще в процесі професійної підготовки майбутніх економістів. Важливим для студентів є розуміння поняття «базові функції». До них відносяться: первинні функції (планування, організація, мотивація, контроль, які об'єднуються між собою функціями комунікації та прийняття рішень. Крім того, важливою самостійною функцією є функція керівництва (лідерства). Всі вони реалізуються практично у всіх типах організацій, підприємств, відомств, корпорацій.

Така широка палітра теоретичних вихідних самого поняття «управлінська діяльність» та відповідне практичне її втілення спрямовують роботу викладачів на використання сучасних форм організації освітнього процесу на економічних факультетах вищих закладів освіти. Чільне місце в цій роботі посідає науково-методичне забезпечення, яке включає: сукупність форм, методів, засобів навчання студентів, які змістовно, процесуально та технологічно дозволяють зреалізувати навчальний процес [6].

Науково-методичне забезпечення визначається (забезпечується) наступними педагогічними умовами: організацією змісту навчального матеріалу та інтеграцію, поглиблення знань із різних навчальних дисциплін, які безпосередньо пов'язані з формуванням управлінської діяльності; оптимальним змістовим наповненням курсів з урахуванням основних тенденцій розвитку наук, дотичних до підготовки менеджерів в сучасному освітньому просторі; поступальним характером професійної підготовки майбутніх економістів менеджерів на основі компетентнісного підходу, поетапність і дискретність навчання; варіативність форм, методів, засобів, прийомів навчання з використанням сучасних технологій навчання.

При цьому використовуємо досить широкий спектр різних видів робіт у кожній з підсистем: подача нової інформації (у галузі управління в різних сферах (економічній, соціальній, психологічній, педагогічній, фінансовій тощо), презен-

тації, проектування, навчання на прикладах, тренінги, аналіз ситуацій, ігри, моделювання дискусії, діалоги, тестування, методики: «Карусель», «Акваріум», «Коло», «Капельюх», рольові ігри, метод проектів, конференції, відкриті лекції із запрошенням економістів-практиків, анкетування тощо.

Науково-методичне забезпечення підготовки студентів до управлінської діяльності спрямоване на створення в університеті освітнього простору який сприяв би формуванню управлінських компетентностей, які є базовими для майбутніх управлінців і до яких ми відносимо: концептуальне мислення, дієвість та результативність; стійкість та емоційна зрілість; зосередженість на майбутньому; уміння формувати корпоративну культуру; уміння приймати рішення; упровадження змін та інновацій у роботу організації; розробка стратегій та планування; управління економічним процесом у контексті поточних економічних реформ; уміння використовувати методи мотивації персоналу; управління підприємством, відділом, організацією у контексті парадигми лідерства [2].

Наша робота з формування управлінських компетентностей здійснюється у процесі використання сучасних інноваційних технологій і ми прагнемо більше уваги приділити практичним, творчим формам роботи в яких студенти мають можливість розкрити власне розуміння, підходи, шляхи, засоби розв'язання поставлених завдань. До таких форм відносимо: виконання презентацій, незалежних проектів, підготовки есе, порт фоліо, бізнес-кейсів. В роботі зі студентами практикуємо об'єднання студентів у невеликі групи за окремими актуальними питаннями, програмами. Наприклад, програма з підготовки магістрів бізнес-адміністрування може вивчатися зі створення груп, які ґрунтовно вивчають питання у галузі: ділового адміністрування; розвиток навичок управління фінансами; планування часу; планування бюджету; оцінки економічних ризиків; розроблення стратегії ринку підприємства тощо. Такі групи, занурившись у проблему, вивчивши її під керівництвом викладача, підготувавши практичний матеріал виносять на розсуд ін-

ших студентів під час проведення різних форм практичних занять і отримують завдання поглибити їх під час проходження виробничої практики.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, розв'язання сучасних економічних завдань в країні багато в чому залежить від компетентнісного управління на що спрямовано сьогодні підготовку майбутніх економістів, зокрема і підготовку їх до ефективної управлінської діяльності, яка залежить від багатьох чинників. Зокрема, від змісту навчальних програм, які б відповідали національним стандартам підготовки управлінських кадрів; мотивації студентів до оволодіння базовими компетентностями; відповідним кадровим і науково-методичним забезпеченням такої підготовки відповідними факультетами і кафедрами, створення сучасного освітньо-практичного середовища з використанням творчо-практичних форм і засобів навчання.

У подальшому заслуговують на увагу дослідження магістерських програм з питань формування основ управлінської діяльності у провідних європейських університетах для успішної модернізації такої освіти в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Закон України «Про вищу освіту» (2014). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Бурдіна С.В. Система підготовки магістрів управління освітою у вищих навчальних закладах США. Луганськ, 2008. 20с.
3. Ельбрехт О.М. Підготовка менеджерів у вищих навчальних закладах Великої Британії, Канади, США: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2010. – 42с.
4. Економічний енциклопедичний словник / За ред. С.В. Мочерного. – Львів: Світ, 2006. Т.2. 568с.
5. Кремень В.Г., Пазиніч С.М., Пономарьов О.С. Філософія управління. Вид. 2-ге, доповн. і переробл. Харків: НТУ «ХП», 2008. 524с.
6. Феномен іновачій: освіта, суспільство, культура: монографія / За ред. В.Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2008. 472с.
7. Чумаченко О.В. Проблеми визначення категорії «управлінський персонал підприємства» та його класифікація. *Економіка та управління підприємствами*. 2011. № 2. С. 57–62.
8. Принципи організації А. Файоля. URL: https://pidruchniki.com/15290527/management/printsiyi_organizatsiyi_fayolya
9. Національний освітній глосарій: вища освіта / За ред. В.Г. Кременя. – Київ: Плеяди, 2014. 100с

References

1. The Law of Ukraine "On Higher Education" (2014). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Burdina, S.V. (2008). System of The Master's Degree Program in Education Management in US Higher Education Institutions. Lugansk. 20 p.

3. Elbrekht, O.M. (2010). Training of Managers in Higher Education Institutions in the UK, Canada, USA (Doctor Science Dissertation). Thesis. Kyiv. 42 p.
4. Economic Encyclopaedic Dictionary (2006). In S.V. Mocherny (Ed.). Lviv: Svit. Vol. 2. 568 p.
5. Kremen, V.G., Pazynich, S.M., Ponomarev, O.S. (2008). Philosophy of management. 2nd edition, supplement and reworked. Kharkiv: NTU "KhPI". 524 p.
6. The phenomenon of innovations: education, society, culture: monograph (2008). In V.G. Kremen (Ed.). Kyiv: Pedagogical thought. 472 p.
7. Chumachenko, O.V. (2011). Problems of the category "management personnel of the enterprise" definition and its classification. *Economics and management of enterprises*. 2. 57–62.
8. Principles of organization A. Faiola. Retrieved from https://idruchniki.com/15290527/menedzhment/printsipi_organizatsiyi_fayolya.
9. National Educational Glossary: Higher Education (2014). In V.G. Kremen. Kyiv: Publishing House "Pleiades". 100 p.

FEDIAIEVA Mariia,

Ph.D in Economics, Associate Professor of Economics and International Economics Relations Department, Kherson State University
e-mail: larienemf@gmail.com

SCIENTIFIC-AND-METHODOLOGICAL BASES OF FUTURE MANAGERS' TRAINING TO ADMINISTRATIVE ACTIVITIES

Abstract. *Intoduction. The article analyzes the state and tasks of forming the management activity of future economists. The peculiarities of the implementation of master's programs in specialties are revealed: leadership and administration, management and administration.*

The purpose of the article is to establish the main components (systems) of scientific and methodological support for the preparation of future managers for management activities by identifying the subsystems of such a system, the pedagogical conditions for its implementation, as well as revealing modern technologies of teaching through the forms, methods, and means of introducing into the educational process of higher education institutions.

The methods of analysis, synthesis, comparison are use in the article.

Results. It is proved that the degree of success depends on many factors, as one of the leading ones - an effective scientific and methodological support for the organization of the educational process at the economic faculties is determined. The key competences of future managers are substantiated: conceptual thinking, efficiency and effectiveness; stability and emotional maturity; focus on the future; the ability to form a corporate culture; ability to make decisions; introduction of changes and innovations in the work of the organization; development of strategies and planning; management of

the economic process in the context of ongoing economic reforms; ability to use methods of motivation of personnel; management of the enterprise, department, organization in the context of leadership paradigm.

Originality. The research determines the most significant ways in formation of teaching staff in the process of professional training of students: constant work on the content of education - its relevance to the world and European level; mastering students with basic competencies in the field of management, modern scientific and methodological provision of educational process at economic faculties; a combination of theoretical, practical and scientific training unit for managerial personnel.

Conclusion. The solution of modern economic tasks in the country largely depends on the competent management on the today training of future economists, in particular, their preparation for effective management, which depends on many factors, in particular, the content of curricula that would meet the national standards for the training of management personnel.

Keywords: *management activity, competence, scientific and methodological support, enterprise management, educational process.*

Одержано редакцією 02.10.2018
Прийнято до публікації 12.10.2018

DOI 10.31651/2524-2660-2018-14-92-96

ORCID 0000-0002-9369-0199

ФОЛЬВАРОЧНИЙ Ігор Васильович,

доктор педагогічних наук, доцент кафедри психології і педагогіки,
Національний університет фізичного виховання і спорту України
e-mail: igor.folv@gmail.com

УДК 374+377]796.071.43:37.091.212.7-026.512.1

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СПОРТИВНОГО ПРОФІЛЮ ДО ЗАСТОСУВАННЯ КОУЧ-ТЕХНОЛОГІЙ

В статті основна увага зосереджена на концепції «освіта людини впродовж життя». Розглядається фахова підготовка спортсменів, характеризується коучинг спорту, проблема технологізації процесу викладацької діяльності

та застосування коуч-технологій. Акцентується увага на загальних положеннях теорії і практики коучингу, методи моделювання, технологічних аспектах, які можна використовувати в процесі підготовки майбутніх фахівців у